

Jiří Tichý, Ivo Pondělíček:

Rostislava Nováka nelze považovat za čistě abstraktního malíře (ač se jeho tvorba takovému zařazení nejvíce přibližuje), ale ani za krajináře, figuralistu a portrétistu, i když se všechny tyto oblasti v jeho díle objevují. Vždy ale v náznaku, s důrazem na atmosféru a vnitřní napětí zobrazovaného námětu.

Základním prvkem v současné tvorbě Rostislava Nováka je sitotisková šablona, jejíž definitivní podobě předchází desítky náročných barevných skic. V některých případech se už její samotné přenesení na plátno stává hotovým výtvarným dílem, většinou však slouží jako prvotní podkladová obrazová vrstva, kterou Novák dle potřeby dále rozpracovává překrýváním dalšími šablonami, popřípadě „narušuje“ částečně vymývanou malbou. Fragmenty jednotlivých geometrizujících či uvolněně abstrahujících předloh dávají každé následující ploše nový význam, nový obsah. Záleží na umělci, zda zvolí dekorativnější nebo minimalističtější formu, zda nechá tapetově vyniknout opakující se zmnožený ornament či jej dalším překrytím potlačí do jednoznačné abstraktní roviny.

Nebudu spekulovat odhadováním, která fáze v procesu tvorby Novákových obrazů je více či méně důležitá, jestli autorův původní záměr a větší sugestivnost naplní závěrečná domalba, nebo z takřka monochromního celku citlivě probleskující barevná kompozice jako výřez předcházejícího podtisku. Domnívám se, že pro výslednou podobu každého Novákovy obrazu je nejdůležitější především umělcova průběžná uvážlivost o vhodnosti té či oné šablony a jejího správného použití. Vždyť průběh vzniku takto malovaných obrazů je pro tvůrce velkým dobrodružstvím s jasnou představou na počátku, ale i pochopitelnou nejistotou na konci. Někdy už první fáze předurčuje zajímavý a často silný výsledek, jindy je hodnota díla podmíněna až závěrečným zásahem.

Odpovídá vlastně hotové výtvarné dílo vždy předmětem promyšlené umělcově myšlenky? Není často jen výsledkem náhody? Divákem často diskutované otázky nelze vztahovat pouze na konkrétní druh malby. Jsou kladeny od doby, kdy na obrazech, sochách, objektech a v instalacích přestal návštěvník poznávat obecně známé, dosud jej obklopující tvary, ať už byly zobrazeny v realistické nebo jakkoli deformované

podobě, a při pohledu na výtvarná díla musel zapojit do dešifrovací hry kromě očí i fantazii. Což ovšem neznamená - jak víme - za každou cenu umělcovu představu pochopit, ale aspoň se k ní zčásti přiblížit, nebo ještě lépe hledat vlastní interpretaci. Uvedené otázky jsou pak nepodstatné, neboť průměrně výtvarně vybavený divák nedegraduje výtvarníka apriori na šarlatána a darmožrouta, ale naopak ho ctí jako novodobého šamana a hotové dílo přijímá jako souhrn mnoha promyšleností i náhod, schopných poskytnout umělci potřebné kumštýřské uspokojení i nejistotu vyvolávající další hledání a sobě estetický nebo vzrušivě dráždivý prožitek. Výtvarné dílo Rostislava Nováka taková kritéria splňuje.

Jiří Tichý

Jestliže už léta sleduji tvorbu Rostislava Nováka, nemohu dost dobře potlačit zájem psychologa o skrytou symboliku jeho zdánlivě jen „optických“ obrazů. Zjišťuji například, že figury na jejich abstraktním sitotiskovém pozadí mohou diváka jej a jen zneklidnit a znejistit, a to mnohem účinněji než pouhá sitotisková (a optická) abstrakce sama je někdy i zneklidňující, neboť o ničem předmětném a tudíž „jistém“ nevypovídá. Figury na těchto akrylo-olejových plátnech zřejmě nejsou od toho, aby se měl divák čeho „chytil“... Pozná-li v nich ženskou postavu (či její část), zahrne ji vždy do příběhu vyprávěného obrazem na principu série - a najednou, aniž se opírá o logiku vyprávěného, diváka tento příběh zneklidní. Představuje

symboly či dokonce jakési archetypální výrazy psychomotorických reakcí (už v Rorschachově testu se prokazuje, že tzv. flekční pohyb je rovněž pohyb), náhle se pak tyto figury do divákovy mysli derou jako podvědomé erotické výzvy.

Na Novákových velkých plátnech s figurami nejsou přirozeně žádní skuteční lidé, nýbrž malované znaky, někdy - jako třeba na obraze Žena - znak - i zdůrazněné v intencích takzvaného erotického symbolismu, jinak řečeno fetišismu. Jak ovšem věděl Michel Leiris, fetiš symbolizující značný odstup od skutečného objektu, nás paradoxně dovádí až k samotnému zdroji...

Studium erotiky v moderním malířství jde hluboko za vnější smyslovost ke znakům přesahujícím jevové srovnání smyslových podnětů například s „realistickými“ akty ženského těla či s jeho zahalenými, neméně však proto dráždivými částmi a plivačky, fetiši. Při dnešní abstraktní uvolněnosti od předmětné přírody a v postmoderní tendenci k symbolismu se erotično rodí z umělcovy manipulace se zmíněnými znaky, mezi nimiž právě i vzdálené, abstraktní vyjádření lidského (ženského) těla tvoří jádrem nálož erotických emocí. Je to situace esteticky i psychologicky vyzývavá... situace, již malíř Allen Jones, proslavený ostatně především svými erotickými díly, poněkud mysticky říká „navození totemické přítomnosti“.

I z některých obrazů Rosti Nováka vyzařují tato podvědomá působení - eroticky koncentrované znaky vyvolávající sice zmatek či neklid rozumu, zároveň však už v hlubinách podvědomí startující mocnou energii libida a jeho prožitků.

Na pohanské totemické skulptuře i nástěnné malbě, stejně jako v křesťanském symbolu kříže, objevili někteří odvážnější interpreti doklad ke svému tvrzení, že všechno umění je erotické. Ne snad pro původ tvorby, což má být sublimací sexuality, ale pro samu infrastrukturu díla, rozšířovatelnou právě jen pomocí výtvarných symbolů. Horizontální linie znamená ležící ženu, vertikální linie muže, který do ní proniká. Akrylo-oleje Rosti Nováka jsou v tomto smyslu spíše „maskulinní“ (a snad proto také tam, kde u něho na abstraktním pozadí chybí jakýkoliv náznak figury, vyjadřuje to jistou aporii: situaci, v níž žena ne že ještě, ale již není; jako kdyby se z obrazu předlím vytratila) - takže bych se mohl vrátit k svým úvahám psaným před čtyřmi roky pro jinou výstavu tohoto malíře, k úvahám o konfliktu mužského a ženského principu, a také ku zjištění z tehdejší doby, že psychoanalytické podněty (ani v případě obrazů Rostislava Nováka) sice nemohou být dokázány, avšak není možné je z interpretace jednoduše vylučovat.

Ivo Pondělíček